

SOCIOLOGY

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Кісла Ганна Олександрівна
професор Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
kisla.ann@gmail.com

Методологія дослідження.

Ідентичність як соціальний феномен є об'єктом наукового соціологічного дискурсу. Концепція ідентичності є предметом різних дослідницьких підходів і досі є однією з найбільш суперечливих та актуальних у соціології. Проблема класифікації, структури та рівнів ідентичності, взаємного впливу різних соціальних ідентичностей досі є предметом активного наукового пошуку.

Ідентичність у сучасному соціологічному дискурсі, як правило, вивчається та аналізується на основі відомих, безперечно, науково обґрунтованих концепцій Е. Еріксона, А. Гідденса та З. Баумана. Поняття ідентичності почало широко використовуватися в соціальних науках після публікації праці Е. Еріксона. Він звернув увагу на особливості відображення ідентичності в умовах соціальних перетворень. Досліджуючи ідентичність у динаміці, Е. Еріксон показав її взаємний зв'язок із соціальною реальністю та функціонуванням культури. Ці підходи важливі для України, оскільки вони є основними для вирішення державних та етнічних проблем через стратегію побудови «ми-ідентичностей»[1.с.54].

А.Гідденс пропонує вивчати структуру ідентичності як біполярний континуум, з одного боку, і абсолютну дисимуляцію (конформізм), з іншого - самопоглинання. У нашому контексті біполярного континууму перший полюс, конформізм, розглядається як можливість людини зробити раціональний вибір, відповідаючи на питання «Хто я?»[2.с.98]. У рамках символічного інтеракціонізму та феноменології проблема ідентичності була розроблена П. Бергером, Х. Гарфінкелем, Е. Гофманом, Т.Лукманом та А. Шуц. Людина як активний суб'єкт життєдіяльності є об'єктом дослідження проблем соціальної ідентичності в теоріях П. Бурдьє, У. Бека, І.Валлерштейна, Д. Кельнера, Г. Фрідмана, Е. Гобсбаума та інших. Аналіз ідентичності також був включений у науковий світ Дж. Хабермаса. Його теза про принцип етнічної приналежності як простий спосіб виразити

шире почуття групової ідентичності, яка з'єднує всіх нас, бо це підкреслює нашу відмінність від "них" є досить цікавою для нашого дослідження. [З.с. 121]. Е.Гофман, представник інтеракціоністського підходу дослідження соціальних явищ, мав таку ж саму точку зору. Він підкреслив три типи ідентичності: 1) соціальна ідентичність - типізація особистості іншими людьми на основі атрибутів соціальних груп, до яких вона належить; 2) особистісна ідентичність - унікальні риси, сформовані унікальним поєднанням подій протягом його життєвої історії, 3) «Я-ідентичність» - суб'єктивне відчуття індивідом виразності власної ситуації [4.с.164].

В українській соціології ідентичність вимірюється по наступним маркерам:

локальна ідентичність, регіональна ідентичність, громадянська ідентичність етнічна ідентичність, пострадянська ідентичність, європейська ідентичність, світова ідентичність. Громадянська ідентичність займає особливе місце в цьому переліку, тому що Громадянська ідентичність має дуже важливе значення для України. Україна через особливості свого історичного розвитку (здобуття реальної незалежності лише в кінці ХХ століття) опинилася в ситуації «симетричної дихотомії» - необхідність побудови етнічно-національної держави та держави громадянської нації один і той же самий час. Очевидно, що цивілізаційні вимоги диктували побудову громадянської нації через дуже швидку стадію етнічно-національного відродження. Зазначимо, що цей процес має позитивний результат. Результати соціологічного дослідження «Соціальний моніторинг» Інституту соціології Національній академії наук України показують, що громадянська ідентичність починаючи з 1992 року є домінуючою серед усіх презентованих типів ідентичності в українському суспільстві. Отже, ми можемо скласти таке визначення державної ідентичності, що представляє її домінуючу ідею у виборі: це рівняння статусу людини як громадянина та його особистого статусу: Я є громадянином країни. Або іншими словами: громадянська ідентичність дає можливість сприймати себе як представника української нації.

Емпіричний аналіз.

Останнє дослідження презентації ідентичності українського населення Інститутом соціології НАН України відбулося у 2020р. Ми живемо зараз у реальності, в якій розподіляємо і особисте і соціальне життя на поняття «ще до війни». Тому результати дослідження Інституту соціології відносяться до часу «ще до війни». І ми маємо результати соціологічного дослідження Групи «Рейтинг» у серпні 2022р. Методологічно ці результати можна порівнювати, тому що вони проводилися по одній методиці вимірювання ідентичності.

Ким Ви себе перш за все вважаєте? Інститут соціології НАН України, Лютий, 2020р

	% ко всем
Мешканцем села, району чи міста, в якому Ви живете	20.8
Мешканцем регіону (області чи кількох областей), де Ви живете	5.6
Громадянином України	62.6
Представником свого етносу, нації	2.7
Громадянином колишнього Радянського Союзу	2.8
Громадянином Європи	0.9
Громадянином світу	3.1
Інше (напишіть)	1.6

Ким Ви себе перш за все вважаєте? Група «Рейтинг», серпень 2022р. The results of the Seventeenth national survey: Identity. Patriotism. Values August 17-18, 2022 .

	% ко всем
Мешканцем регіону (області чи кількох областей), де Ви живете	80.0
Громадянином України	94.0
Громадянином Європи	50.0

Динаміка змін рівня презентації громадянської ідентичності населенням України дає привід для високого відчуття національної гордості. Абсолютна більшість респондентів вважають себе громадянами України - 94% [5.с.1]

Література

1. Ericson T. Development of presentation of social identity (nation): електронний ресурс: psylist.net/hrestomati/00030.htm
2. Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Modernity Age*. Cambridge: Polity Press
3. Habermas J. *The European Nation State: Its Achievements and limits*. <https://onlinelibrary.wiley.com>
4. Hoffman A. *In Search of the Lost Identity: Traditions* // <https://www.routledge.com>
5. <https://www.facebook.com/sociological.group.rating/photos/pcb.5291242137626198/5291240987626313/>